

Anatolie ANDRONACHE,

șef adjunct al Catedrei Științe penale
a Academiei „Ștefan Cel Mare” a MAI, master în drept,

Constantin RUSNAC,

lector al Catedrei Științe penale
a Academiei „Ștefan Cel Mare” a MAI, master în drept

PROBLEMATICA PROTECȚIEI MARTORULUI ÎN SITUAȚIA AFLĂRII LUI ÎN DETENȚIE

Orice cetățean are dreptul și obligația de a depune declarații dacă posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză. Sinceritatea martorului influențează asupra cercetării sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei, în vederea evidențierii atât a circumstanțelor care dovedesc vinovăția bănuیتului, învinuitului, inculpatului, cât și a celor care îl dezvinovătesc, precum și circumstanțele care îi atenuează sau agravează răspunderea.

Autorul A. Bărăscu specifică pe măsură ce societatea a evoluat au apărut probleme noi, iar concepțiile cu privire la drepturile la protecție a martorilor și colaboratorilor justiției au suferit importante corective. Astfel, măsurile clasice procedurale de protecție a martorilor nu mai sunt eficiente, fiind necesare noi forme de protecție, adaptate la noile condiții de agresivitate a infractorilor, care să se interpună între martor și infractor și care să facă posibilă folosirea declarațiilor martorului în acuzarea autorilor de infracțiuni. Astfel au apărut noi instrumente de lucru menite să asigure o protecție sporită a martorilor, cum ar fi audierea sub o altă identitate, utilizarea dispozitivelor ce previn identificarea fizică a martorilor, schimbarea identității, utilizarea video-conferinței, măsuri sporite de protecție și relocarea la alte adrese sau chiar relocarea pe teritoriul altui stat, acordarea anumitor facilități economice și juridice [2].

Foarte des se afirmă că martori ideali nu există – iar pentru a sigura o protecție eficientă este necesar un tratament diferențiat. Conform datelor Organizației Națiunilor Unite [6, p.64]. cea mai problematică grupă de martori o formează minorii, care sunt membri a grupărilor criminale de stradă, în special domnișoarele. Aceștia sunt atrași de cultura criminală și se conduc de principiul „trăiește rapid și mori tânăr, în viața de zi cu zi nu se conduc de nici regulă și nu au nici o deprindere.

Majoritatea martorilor incluși în programul de protecție au antecedente penale și au avut un rol activ în viața infracțională. Valoarea acestora pentru organele de drept care lupta cu criminalitatea este proporțională valorii informaționale pe care o dețin.

Printre persoanele care au statutul de martor pe cauză penală, există și persoane care se află în locurile de detențiune. Practica ne demonstrează, că în cazurile când fapta ilegală s-a săvârșit în penitenciar identificarea martorilor cu atât mai mult obținerea declarațiilor de la ei este un obiectiv greu de realizat. Unii dintre ei îl compătimesc pe făptuitor și refuză să de-a declarații, alții refuză să de-a declarații veridice fiindu-le frică de făptuitor, alții refuză să de-a declarații până nu vor transferați în altă cameră sau al penitenciar, alții sunt indiferenți față de infracțiunea săvârșită și nu doresc să participe la procesul de investigare a infracțiunii, refuzând să dea declarații sub pretextul: „că ei nu au văzut nimica”, „dormeau, nu au atras atenție la cele ce s-a întâmplat”, „au fost ocupați cu alte lucruri” etc. Principiile morale ale condamnatului exclud orice formă de conlucrarea cu administrația penitenciarului, iar respectarea acestor reprezintă un garant al securității personale.

Securitatea martorului din locurile de detenție, care regulă este asigurată de către administrația locului de detențiune care este abilitată cu atribuția de a aplica măsurile urgente și măsurile de asistență prevăzute de legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, cu informarea imediată sau cel mult 24 de ore a procurorului și a organului abilitat. Iar măsurile de protecție în privința condamnatului se dispun de organul abilitat și se execută de administrația locului de detenție în comun cu Departamentul Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției.

Ca măsură inițială și urgentă aplicată de administrația locului de detențiune în vederea protejării martorului este plasarea într-un loc special amenajat în acest scop, astfel izolându-l de alți condamnați. Conform recomandărilor Organizației Națiunilor Unite privind practicile în sfera protecției martorului pe dosare penale ce au tangență cu crima organizată numai în situații excepționale acești martori pot fi plasați cu alți condamnați, care, la fel, se află sub protecție. Însă nu se face nici o explicație cu privire la faptul că aceștia sunt martori pe una și aceeași cauză penală sau pe cauze penale diferite [6, p.88].

O izolare îndelungată a condamnatului generează „problema coliviei de aur”, care se manifestă prin dereglări grave de psihic. În unele țări pentru a evita această problemă sau pentru ai diminua efectele se încheie acorduri de reciprocitate în urma cărora organul abilitat cu protecția martorului poate trimite persoana protejată în țara respectivă sau să accepte o persoană străină pe teritoriul sau. O astfel de cooperare în vederea protecției martorilor reglementează și cadrul normativ autohton.

La efectuarea unei astfel de cooperare internațională există două impedimente, unul de ordin practic și al doilea de ordin juridic. În primul rând puține țări au un astfel loc special amenajat în acest scop, iar în al doilea rând pentru a plasa o persoană în penitenciar este necesar decizia instanței de judecată națională sau internațională.

O altă problemă există atunci când condamnatul a fost martor a unor acțiuni ilegale săvârșite de un colaborator al administrația penitenciarului. În acest caz măsurile urgente prevăzute de legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal aplicate, în privința persoanei protejate, de către ad-

ministrația locului de detenție pot fi ineficiente. Iar starea de pericol pentru martor poate fi generată atât de colaboratorul ce a săvârșit infracțiunea cât și de unii colegi ai acestuia. Astfel plasarea într-un loc, special amenajat pentru protecție sau transferarea la un alt loc de detenție din țară nu va exclude posibilitatea influenței asupra martorului.

Considerăm că în situația dată administrația locului de detenție trebuie să întreprindă acțiuni prompte în vederea excluderii contactului între martor și cel ce a săvârșit infracțiunea, inclusiv a colegilor acestuia cu care se află în relații prietenești.

Programa de protecție a martorului este criticată datorită faptului că ea oferă martorului carte-blancă, adică posibilitatea să se eschiveze de la plata pensiei de întreținere etc. Considerăm că aceasta reprezintă o problemă cu martorii incluși în programa de protecție, alții decât condamnații, deoarece pentru achitarea pensiilor de întreținere și altor datorii financiare martorul poate să se folosească de măsurile de asistență garantate de organul abilitat cu protecția lui.

Cadrul normativ autohton cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal nu reglementează recompense financiare, în comparație cu alte țări, pentru declarațiile depuse și aportul adus la investigarea cauzei penale. În acest context autorul I.L. Trunov subliniază că în condițiile unei economii de piață instituția protecției statale este mai efectivă dacă prevede stimulări financiare. Ca de exemplu legea Statelor Unite ale Americii cu privire la protecția victimei și martorului (Victim and Witness Protection Act of 1982) prevede că fără o conlucrare între organele de drept și judecătoreie în lucru cu martorul, este imposibil funcționarea justiției la randamentul maxim. În corespundere cu această lege personale ce au ajutat la investigarea infracțiunii, identificarea infractorului sau au contribuit activ la aflarea adevărului are posibilitatea de a primi o recompensă financiară în mărime de $\frac{1}{4}$ din proprietatea celui pe care l-a demascat, dar nu mai mult de 250 000 mii dolari [5, p.25].

Ar fi straniu ca un condamnat care are statutul de martor pe o cauză penală să primească pentru declarațiile sale recompense financiare. În opinia noastră programa de protecție trebuie să se ghideze de principiile a căror scop este protejarea vieții, integrității corporale, libertății sau a proprietății și nu de ridicare a nivelului de trai a martorului. Persoanele care acceptă să intre în programul de protecție, în marea majoritatea de cazuri, au avut tangență cu crima organizată, de aceea scopul lor este nu de îmbogățire, dar de protejare a vieții.

În opinia noastră dacă martorii ce se află în locuri de detențiune ar beneficia atât de protecție cât și de alte stimulări de diferit gen, ne vom confrunta cu diferite probleme. Ca de exemplu, cu situația existentă în România, descrisă de Anghelescu-Stancu A. Când cei aflați în închisoare pentru a beneficia de înjumătățirea pedepsei scriu sute de cereri pentru a intra în programul de protecție, declarând că cunosc multe și mărunte despre cetățeanul X sau Y, urmărind astfel un singur scop: ieșirea cât mai rapidă din închisoare [1].

Cel mai mare pericol pentru martorul condamnat se creează atunci când el necesită a fi transportat din locul special amenajat în instanța de judecată și înapoi, pentru darea declarațiilor. În vederea asigurării securității martorului or-

ganul abilitat cu protecția acestuia trebuie în conlucrare cu organele de poliție să întocmească un plan de protecție. Însă dacă există totuși motive temeinice de a considera că viața, integritatea corporală sau libertatea martorului ori a unei rude apropiate a lui sînt în pericol în legătură cu declarațiile pe care acesta le face într-o cauză penală privind o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă și dacă există mijloacele tehnice respective, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța poate admite ca martorul respectiv să fie audiat fără a fi prezent fizic la locul unde se află organul de urmărire penală sau în sala în care se desfășoară ședința de judecată, prin intermediul mijloacelor tehnice prevăzute în prezentul articol.

O altă problemă ce ține de protecția martorului, inclusiv a celui condamnat, este protecția psihologică a acestuia de informația pe care o deține. Persoana care a fost martor ocular a unui act terorist, catastrofă, a unor acțiuni cu caracter violent devine un martor vulnerabil, deoarece de fiecare dată, în timpul audierii, trebuie să-și amintească acele circumstanțe. Considerăm că legislația procesuală penală autohtonă a reușit să soluționeze această problemă prin dispoziția alin.3 art.109 CPP al RM care prevede că pentru a reduce sau a exclude supunerea martorului unui vădit pericol sau pentru a reduce revictimizarea martorului, procurorul poate solicita audierea acestuia de către judecătorul de instrucție, cu asigurarea posibilității bănuیتului, învinuitului, apărătorului acestuia, părții vătămăte și procurorului de a pune întrebări martorului audiat.

Bibliografie

1. Anghelescu-Stancu Adina „Secretele protecției martorilor: casa, masa, bani, arme, restricții”<http://www.luju.ro/institutii/politia-romana/secretele-protectiei-martorilor-casa-masa-bani-arme-restrictii?pdf>.
2. Băărăscu Adrian-Augustin, „Protecția martorilor instrument de combatere a mării criminalități” (http://www.google.md/url?q=https://www3.cepol.europa.eu/dspace/bitstream/123456789/6625/1/witness%2520protection%2520%2520-%2520a%2520tool%2520to%2520combat%2520huge%2520crime.doc&s-a=U&ei=wG4HUYemNKPG0QX2i4D4Cw&ved=0CBMQFjAAOBQ&usg=AFQjCNHR1f3j1yP3MD8VK3dJgzt_O2lbyw).
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Legea nr. 122-XV din 14 martie 2003, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.12.2012, nr. 273-279.
4. Legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți ls procesul penal nr.105 din 16.05.2008. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.04.11 nr.110-112.
5. Трунов И.Л., «Проблемы государственной защиты свидетелей», în *Адвокатская Палата*, № 7, июль 2011, 48 с.
6. Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности Вена «Рекомендуемые виды практики в области защиты свидетелей при производстве по уголовным делам, касающимся организованной преступности», Организация Объединенных Наций Нью-Йорк, 2008.